

Nr 764

Av herr Holmberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 27, med förslag till ändringar i regeringsformen, m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr 27 om en partiell författningsreform innebär ett fullföljande av den överenskommelse som på våren 1967 träffades i grundlagberedningen mellan representanter för de fyra demokratiska partierna. Riktpunkten för arbetet i grundlagberedningen var att åstadkomma bredaste möjliga anslutning till en partiell författningsreform. För att förvissa sig om att grundlagberedningens förslag skulle få stöd från skilda politiska meningsriktningar höll beredningens parlamentariska ledamöter under arbetets gång fortlöpande kontakt med sina partiledningar och riksdagsgrupper.

Att efter många års utredningsarbete första etappen i en författningsreform nu kan förverkligas och att grundlagberedningen, som tillsattes i april 1966, på relativt kort tid kunde nå fram till en överenskommelse, som omfattades av alla i beredningen representerade partier, är i och för sig tillfredsställande. I vissa delar innebär den dock en kompromiss mellan olika uppfattningar.

De grundläggande reglerna för det politiska arbetet bör, för att icke respekten och förtroendet för det demokratiska styrelseskicket skall undergrävas, fastställas i största möjliga samförstånd. Det är därför betydelsefullt att partierna, trots delade meningar, kunnat nå enighet.

I ett avseende vill vi dock anmäla en avvikande mening i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Propositionen innebär ett accepterande av grundlagberedningens förslag att antalet ledamöter i den nya enkammarriksdagen skall vara 350. Högerpartiet anser att detta antal är för stort för att uppnå vad som är ett av skälen för enkammarreformen, nämligen ökad effektivitet. Författningsutredningen föreslog i sitt 1963 avgivna betänkande, att antalet ledamöter skulle vara 290. Motiveringen var bl. a. följande:

Antalet ledamöter i den nuvarande riksdagens båda kamrar utgör sammanlagt 383, varav 151 ledamöter tillhör första kammaren och 232 ledamöter andra kammaren. Såsom framgår av tabellen är detta antal i förhållande till invånarantalet något större än i andra med Sverige närmast jämförliga länder såsom Danmark, Belgien, Finland, Norge, Schweiz och Österrike. Att det i de stora länderna går väsentligt flera invånare på varje folkrepresentant är från jämförelsesynpunkt av mindre intresse. Vid över-

gång till enkammarssystem är det alltså möjligt att minska det sammanlagda antalet riksdagsledamöter till omkring 300 eller något därunder och dock erhålla en lika fullständig representation som man har i andra jämförliga länder.

Någon allmängiltig, objektiv grund för folkrepresentationens storlek finns inte. Även om man vid en jämförelse mellan olika länder inte bör ta hänsyn enbart till befolkningens storlek utan även till andra faktorer vill vi framhålla, att Sverige med en riksdag bestående av 350 ledamöter skulle få ett parlament som är större än i något annat med Sverige jämförligt land.

Redan vid remissbehandlingen av författningsutredningens förslag ifrågasatte två länsstyrelser om icke även det av utredningen föreslagna antalet 290 vore för högt. Tre länsstyrelser fann att 290 var väl avvägt och en länsstyrelse att detta antal icke borde utan starka skäl få överskridas.

I grundlagberedningen reserverade sig högerpartiets representant, herr Hernelius, för 300 ledamöter. Motiveringen för det av beredningens majoritet föreslagna antalet 350 var främst att en begränsning sannolikt komme att gå ut framför allt över glesbygdernas representation och att en nedskärning av antalet ledamöter i varje fall vid den partiella reformen inte kan kompenseras genom ett system med ersättare för riksdagsledamöterna. Några beräkningar för att utröna om det finns fog för påståendet att en minskning skulle gå ut över glesbygdernas representation har emellertid inte gjorts av beredningen.

Enär det antal mandat som skall tilldelas en valkrets bestämmes av antalet röstberättigade inom valkretsen, kommer flertalet mandat att tillfalla valkretsar som utgöres av eller inom sig rymmer stora tätorter. Av de ytterligare 50 mandat, utöver de i reservationen föreslagna 300, som Kungl. Maj:it i likhet med grundlagberedningen föreslår torde det övervägande antalet tillfalla tätorterna. Ett större antal mandat ökar givetvis möjligheterna att uppställa kandidater även från glesbygderna, men enbart antalet mandat kan icke med nuvarande valkretsindelning tillförsäkra glesbygderna representation i riksdagen. Som länsstyrelsen i Älvsborgs län framhållit i sitt remissyttrande skulle ett förebyggande av att glesbygdsrepresentationen minskar förutsätta, att antalet riksdagsledamöter måste ökas i takt med en fortsatt avfolkning av glesbygderna. Endast genom en ändrad valkretsindelning eller särskilda regler i fråga om mandatfördelningen mellan valkretsarna torde man kunna tillförsäkra glesbygderna representation i riksdagen.

I en kammare med så många ledamöter som 350 måste ofrånkomligen den enskilde riksdagsmannen få mindre möjligheter att framföra synpunkter i frågor som särskilt berör hans bygd. Detta understryks ytterligare genom att riksdagen enligt förslaget får rätt att i särskilda fall besluta om debattrestriktioner.

Det bör också framhållas att uppgiften att nominera kandidater till riks-

dagen åvilar partierna och att det närmast bör ankomma på dessa att vid nomineringen tillgodose en tillfredsställande geografisk representation. Denna uppgift kommer att underlättas i och med att det nuvarande bostadsbandet enligt det framlagda förslaget upphäves.

Högerpartiets länge hävdade uppfattning om ett lägre antal ledamöter har fått starkt stöd i remissyttrandena över grundlagberedningens förslag. Flertalet remissinstanser som yttrat sig i denna del har uttalat, att antalet bör vara väsentligt lägre än vad beredningen föreslagit. I allmänhet förordas samma antal som i den av högerpartiets representant avgivna reservationen, alltså 300. Detta antal föreslås av regeringsrättens ledamöter, Svea hovrätt och 16 länsstyrelser. Även departementschefen uttalar i propositionen att han för sin del är benägen att ge kritikerna rätt i att arbetet i en kammare med 350 ledamöter kan komma att bli jämförelsevis tungrott, men att han ansett sig böra ta stor hänsyn till att tre av de i beredningen representerade fyra stora politiska partierna ställt sig bakom förslaget. Vår ståndpunkt har alltså fått stöd från det alldeles övervägande antalet remissinstanser och i princip även från departementschefen. Vi vidhåller med hänsyn härtill att antalet ledamöter i riksdagen bör vara 300.

Det av oss föreslagna antalet ledamöter får till följd en något ändrad fördelning av antalet fasta valkretsmandat och utjämningsmandat. En minskning i ungefärlig relation till det antal som föreslås i propositionen, 310 resp. 40, ger 265 fasta valkretsmandat och 35 utjämningsmandat. Vi föreslår sistnämnda antal.

I överensstämmelse med det av oss föreslagna lägre antalet ledamöter i riksdagen bör även antalet ordinarie ledamöter i utskotten minskas. För var och en av konstitutions-, stats- och bevillningsutskottens avdelningar bör antalet vara sju i stället för i propositionen föreslagna nio. Därmed vinnas även att statsutskottet i plenum, som enligt propositionen skulle få icke mindre än 45 ledamöter, begränsas till 35. Vi föreslår vidare att antalet ledamöter i konstitutions- och bevillningsutskotten skall vara 21 och i övriga utskott 15. Vårt förslag innebär att sammanlagda antalet ordinarie utskottsplatser blir 182 i stället för 218 enligt propositionen. I bägge fallen är utrikesutskottet, med hänsyn till dess ringa arbetsbelastning, icke inräknat.

Mot vad grundlagberedningen föreslår i fråga om debattrestriktioner i den nya riksdagen har departementschefen intet att erinra. Även med en omsorgsfull planering och ledning av riksdagsarbetet kan man enligt grundlagberedningens och departementschefens mening i detta avseende icke lita helt på frivilliga överenskommelser mellan partierna. En begränsning av debatterna, mot vilken riksdagen länge värjt sig främst av omsorg om den fria yttranderätten, kan komma att bli oundgänglig och detta särskilt i en kammare med 350 ledamöter. Inte ens i den mindre kammare vi förordar torde man helt kunna avhända sig möjligheten att begränsa debatterna. Uppenbarligen kommer dock restriktionerna att kunna vara betydligt mindre

ingripande i denna än i den större kammare som propositionen föreslår. Likaså torde risken för en förlängning av vårsessionen efter den 31 maj — även om enligt förslaget synnerliga skäl skall föreligga härför — vara mindre med den av oss föreslagna mindre kammaren.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen, vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 27, måtte besluta,

att riksdagen skall bestå av trehundra ledamöter;

att antalet fasta valkretsmandat skall utgöra 265 och antalet utjämningsmandat 35;

att riksdagens ständiga utskott skall ha följande antal ledamöter: utrikesutskottet 15, konstitutionsutskottet 21, statsutskottet 35, bevillningsutskottet 21, bankoutskottet 15, vart och ett av de fyra lagutskotten 15, jordbruksutskottet 15 och allmänna beredningsutskottet 15; samt

att konstitutionsutskottet måtte utarbeta av ovannämnda förslag föranledda ändringar i de till propositionen fogade förslagen till ändringar i regeringsformen, riksdagsordningen och lagen om val till riksdagen.

Stockholm den 27 februari 1968

Yngve Holmberg (h)

N. Yngve Nilsson (h)

Rolf Kaijser (h)

Carl Eskilsson (h)

Ragnar Sveningsson (h)

Gösta Jacobsson (h)

G. Ivar Virgin (h)